

Muuttuva väestö - muuttuva yhteiskunta

**Miten tulevat väestö- ja aluerakenteen muutokset
muuttavat ja muovaavat suomalaista yhteiskuntaa?**

Rasmus Aro

Neljä väitettä tulevasta väestöstä

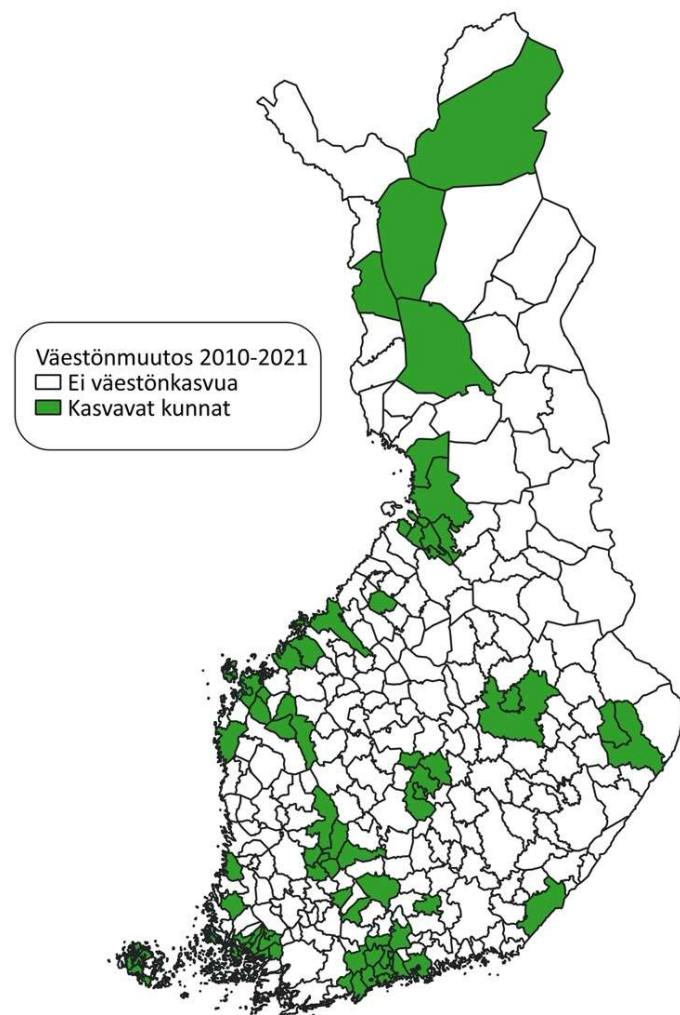
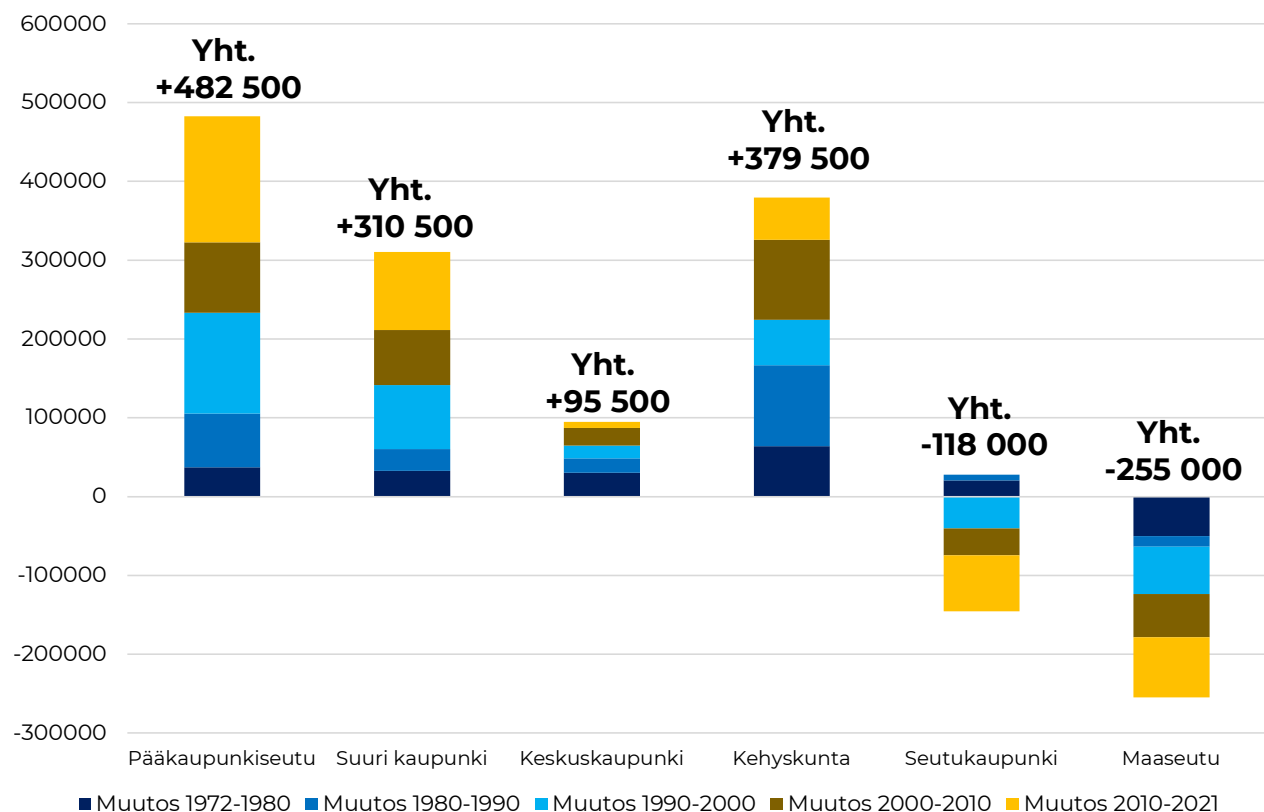
- 1.VÄESTÖ KESKITTYY**, yhä suurempi osa väestöstä asuu yhä pienemmällä alueella
- 2.VÄESTÖ IKÄÄNTYY**, väestön keski-ikä ja iäkkään väestön osuus kasvaa merkittävästi
- 3.LASTEN MÄÄRÄ VÄHENEY**, muuttaen tulevan väestönkehityksen mahdollisuuksia
- 4.SUOMI KANSAINVÄLISTYY**, suomi "vieraskielistyy", moninaistuu, mutta epätasaisesti.

Miten nämä muutokset vaikuttavat, muuttavat ja muovaavat suomalaista yhteiskuntaa?

Muuttuva väestö

1. Väestö keskittyy: Kehityksen pitkä kaari

Väestönmuutos alueittain 1972-2021

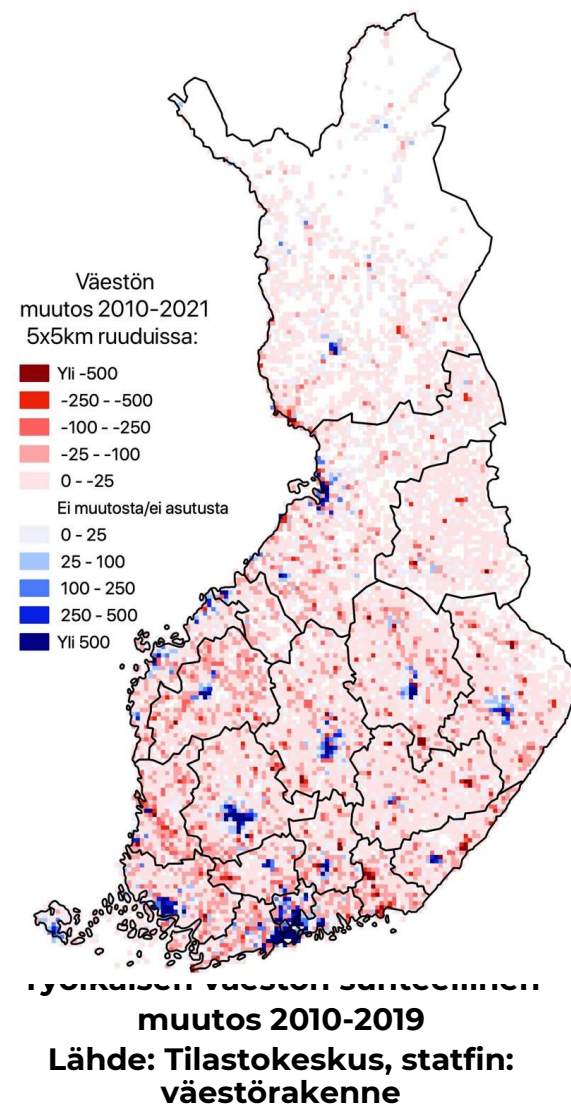
Työikäisen väestön suhteellinen
muutos 2010-2019

Lähde: Tilastokeskus, statfin: väestörakenne

1. Väestö keskittyy: 2010-luvun väestönkehitys

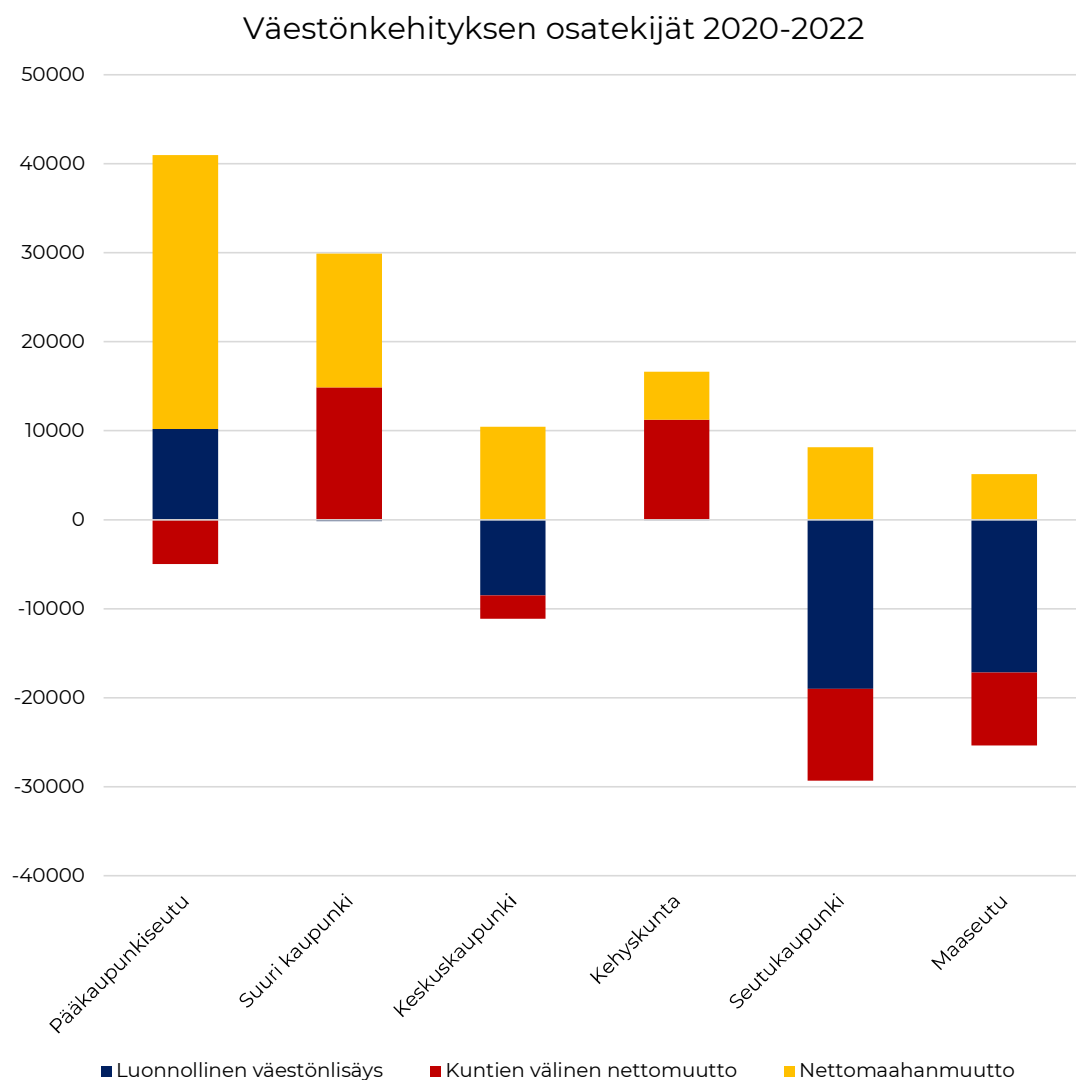
2010-luvulla väestö keskittyi usealla aluetasolla samaan aikaan:

- 1. Suuraluetasolla** väestö keskittyi Itä- ja Pohjois-Suomesta Etelä- ja Länsi-Suomeen.
 - 2. Maakuntien tasolla** väestö keskittyi kohti suurimpia maakuntia pienemmistä maakunnista.
 - 3. Maakuntien sisällä** väestö keskittyi kohti keskuskaupunkeja.
 - 4. Seutujen sisällä** väestö keskittyi kohti paikalliskeskuksia
 - 5. Kuntien sisällä** väestö keskittyi kohti taajamia (haja-asutusalueilta).
- **Lopputuloksena yhä suurempi osa väestöstä asui kaupungeissa, taajamissa tai tiheämmin asutuilla alueilla.**
- **Osa keskittymisestä oli epäsuoraa**, kuolleiden enemmitys vähensi väestöä haja-asutusalueilla, syntyneiden enemmitys ja etenkin maahanmuutto kasvattivat (suurten) kaupunkien väestöä.

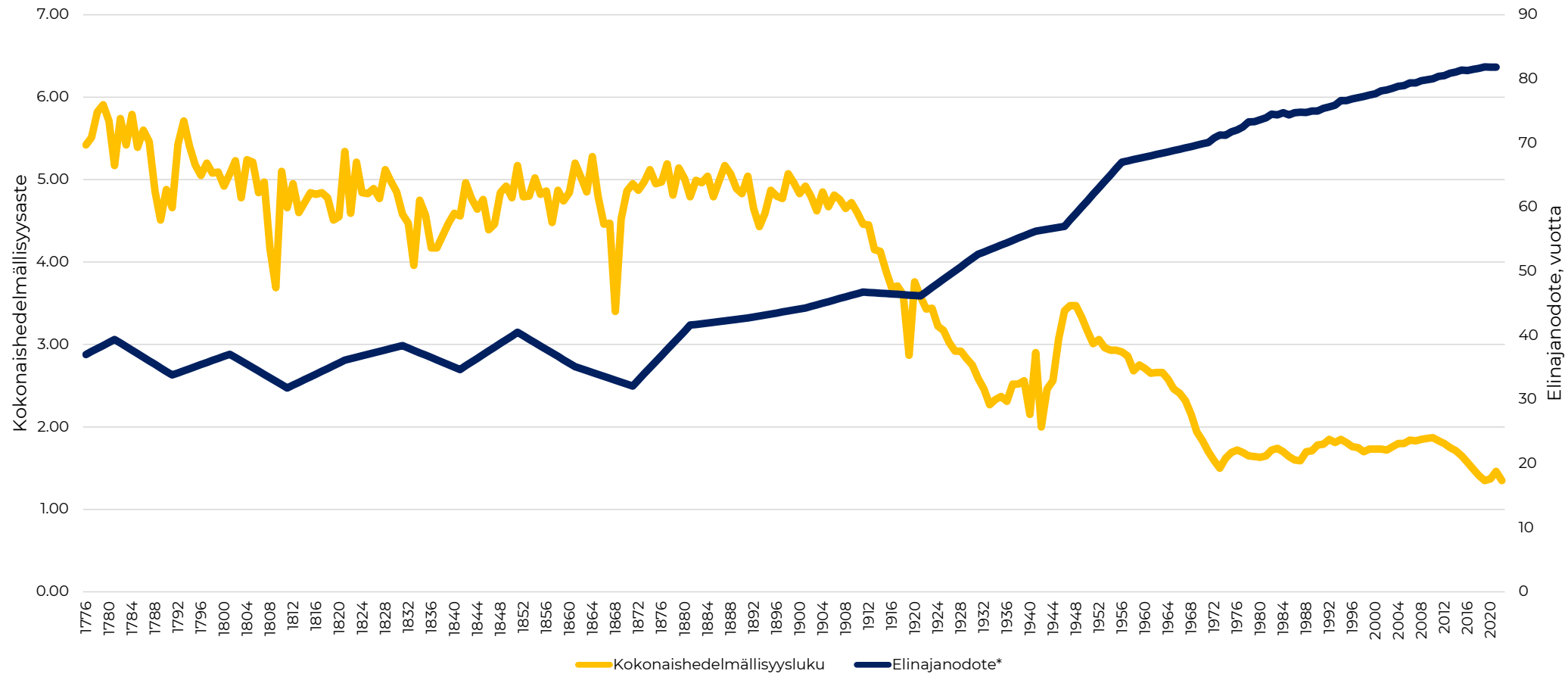
1. Väestö keskittyy: Tuleva kehitys

- **Väestöennusteissa keskittynyt kehitys jatkuu myös 2020- ja 2030-luvuilla** ja osin kiihtyy.
 - **Yhä suurempi osa väestöstä asuu suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen alueella.** Kehitys korostuu työikäisten ja lasten ryhmissä. Yhä suurempi osa väestöstä on myös asunut koko ikänsä suurissa kaupungeissa.
 - **Suurten kaupunkiseutujen väestöllinen painoarvo kasvaa lähes vääjäämättömästi.** 2020- ja etenkin 2030-luvulla keskittyminen ei enää vaadi muuttoliikettä muualta maasta, sillä kuolleiden enemmisyys vähentää väestöä suurimmassa osassa maata.
- Etenkin maaseutukunnissa jo nyt vaaditaan erittäin suuria muuttovoittoja luonnollisen väestönlisäyksen paikkaamiseen.
- Myös maahanmuutto korostaa kaupunkimaisen luonteen vuoksi keskittymistä

2. Väestö ikäänty: taustalla pitkä kehitys

Kokonaishedelmällisyys ja elinajanodote

Vuonna 1972

25

>99

vuotiasta
suomalaista

Vuonna 2000

268

>99

vuotiasta
suomalaista

Vuonna 2021

1 107

>99

vuotiasta
suomalaista

Vuonna 2040

2 255

>99

vuotiasta
suomalaista

7/309

Kunnista

Yli 20 %
asukkaista
eläkeikäisiä

101/309

Kunnista

Yli 20 %
asukkaista
eläkeikäisiä

280/309

Kunnista

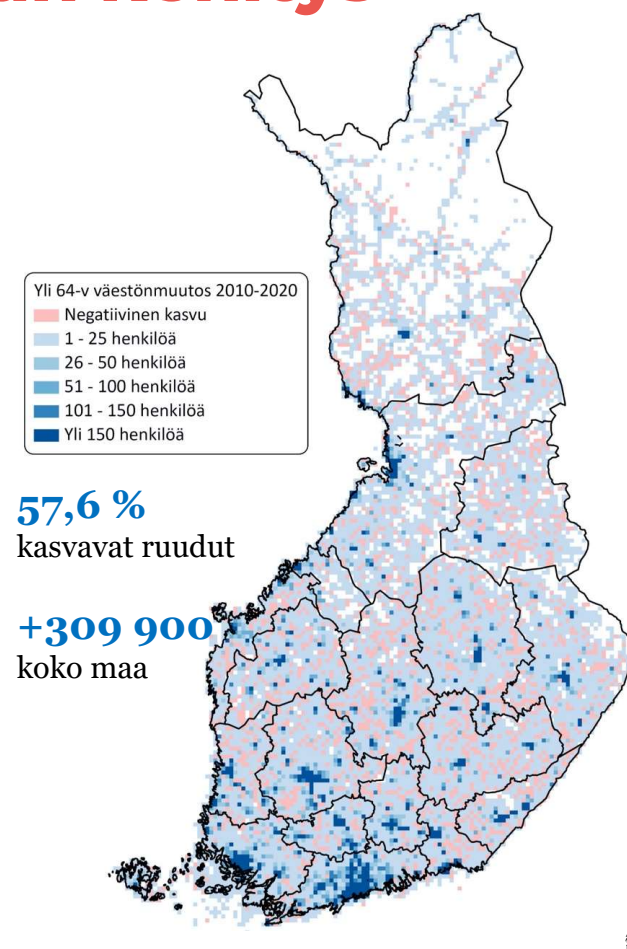
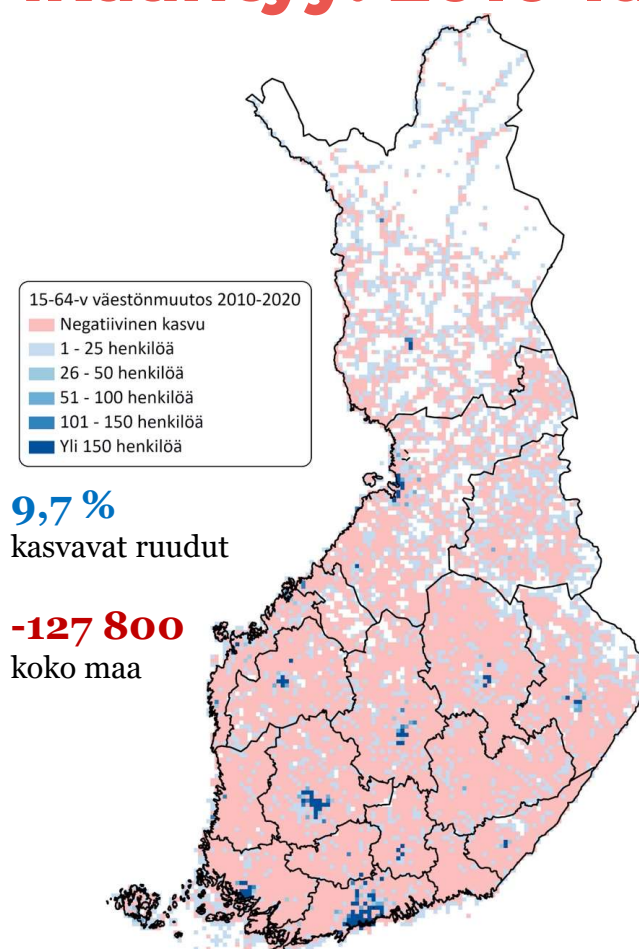
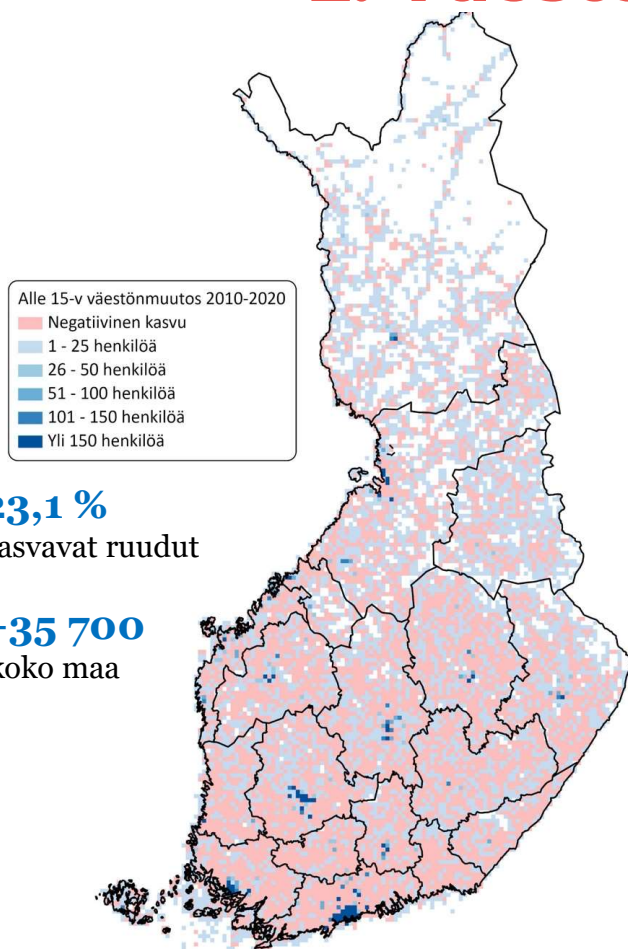
Yli 20 %
asukkaista
eläkeikäisiä

304/309

Kunnista

Yli 20 %
asukkaista
eläkeikäisiä

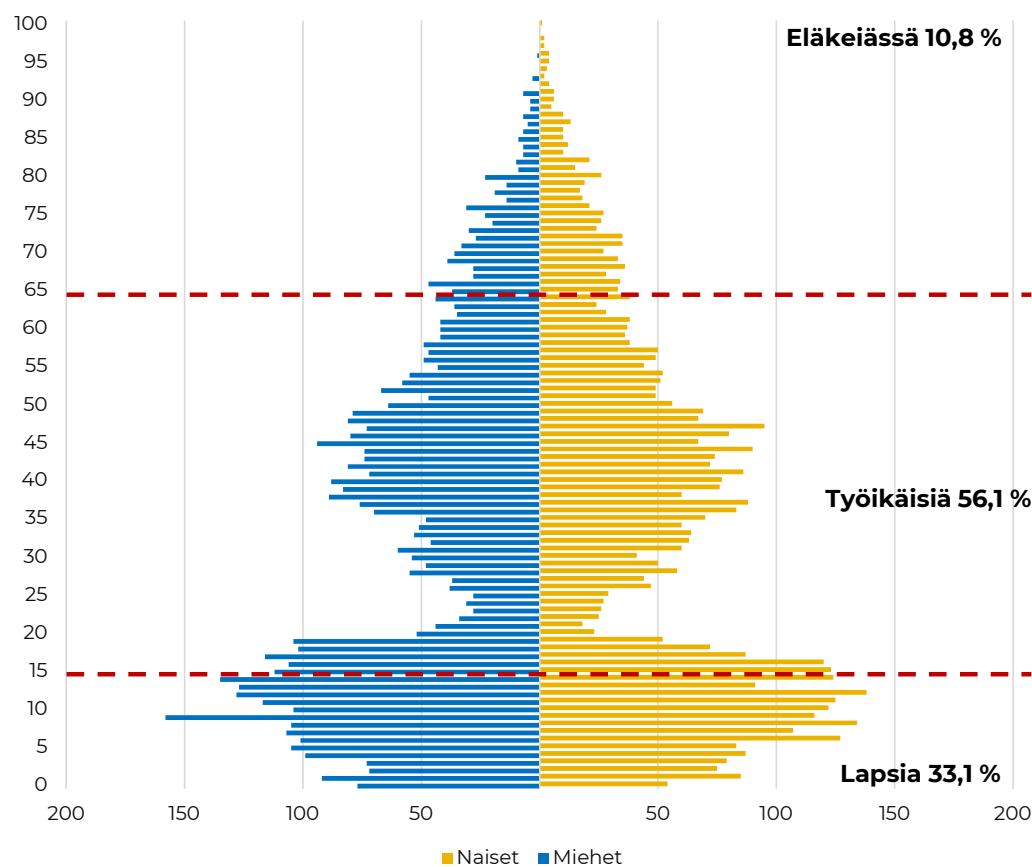
2. Väestö ikääntyy: 2010-luvun kehitys

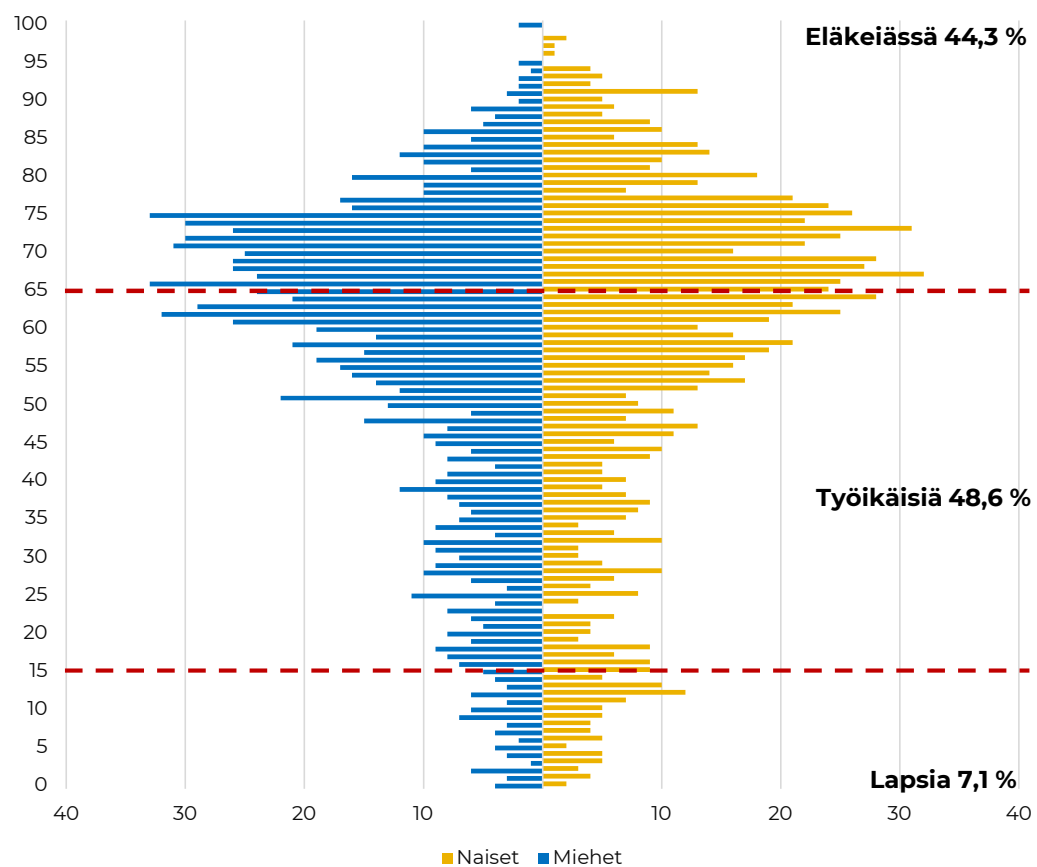
Lähde: Tilastokeskus, Statfin: syntyneet; kuolleet & muuttoliike Kartta: MDI

2. Väestö ikääntyy: erot maan sisällä

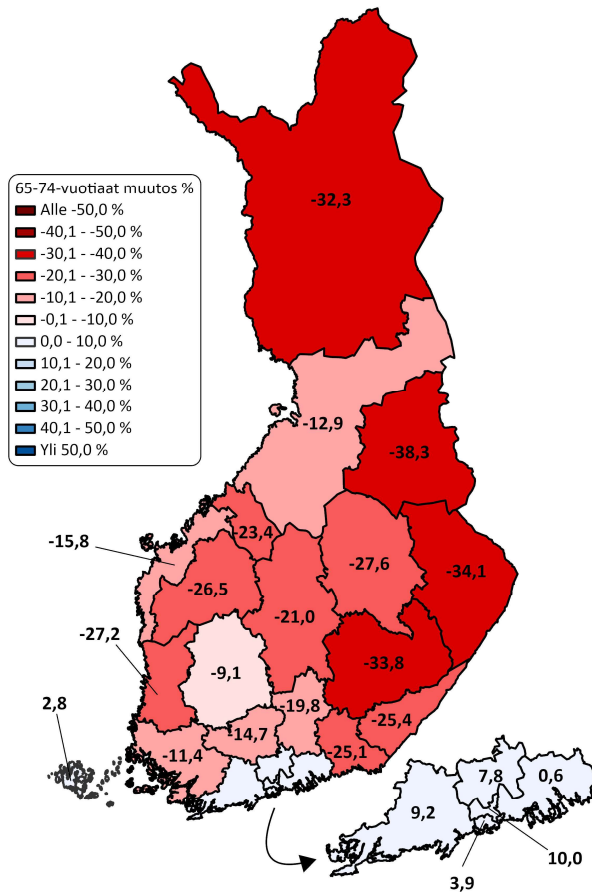
Limingan väestörakenne 2021

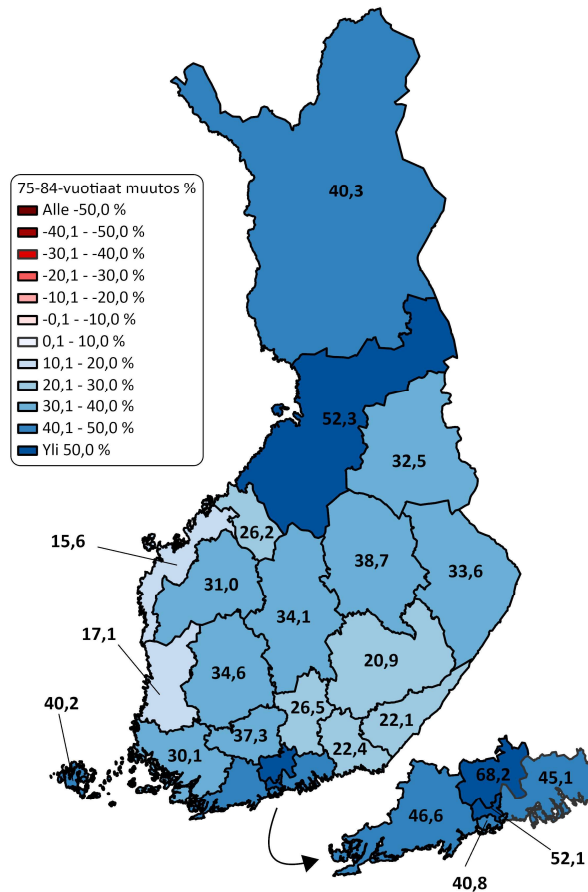
Puumalan väestörakenne 2021

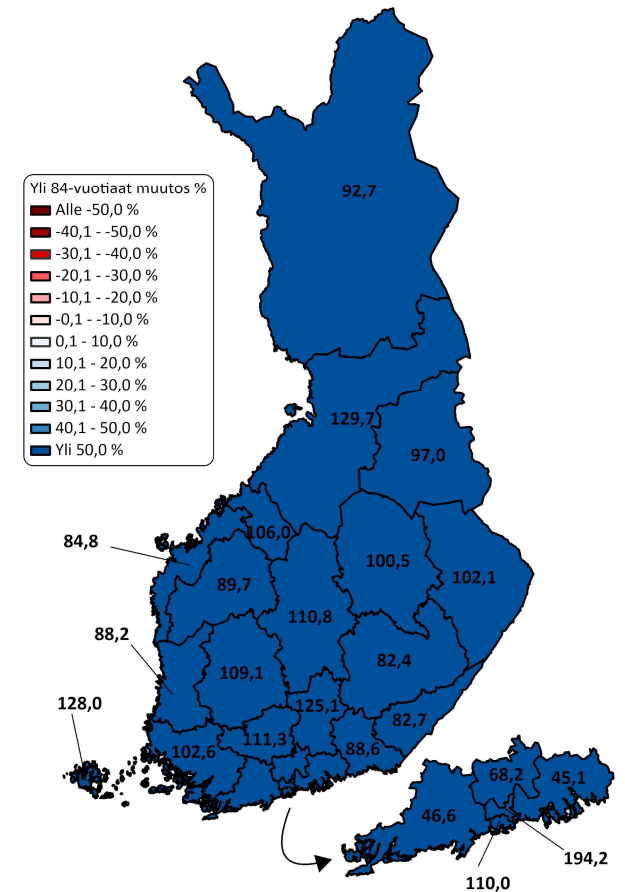
2. Väestö ikääntyy: ikääntymisen rakenne muuttuu

65-74-vuotiaat, muutos 2021-2040

75-84-vuotiaat , muutos 2021-2040

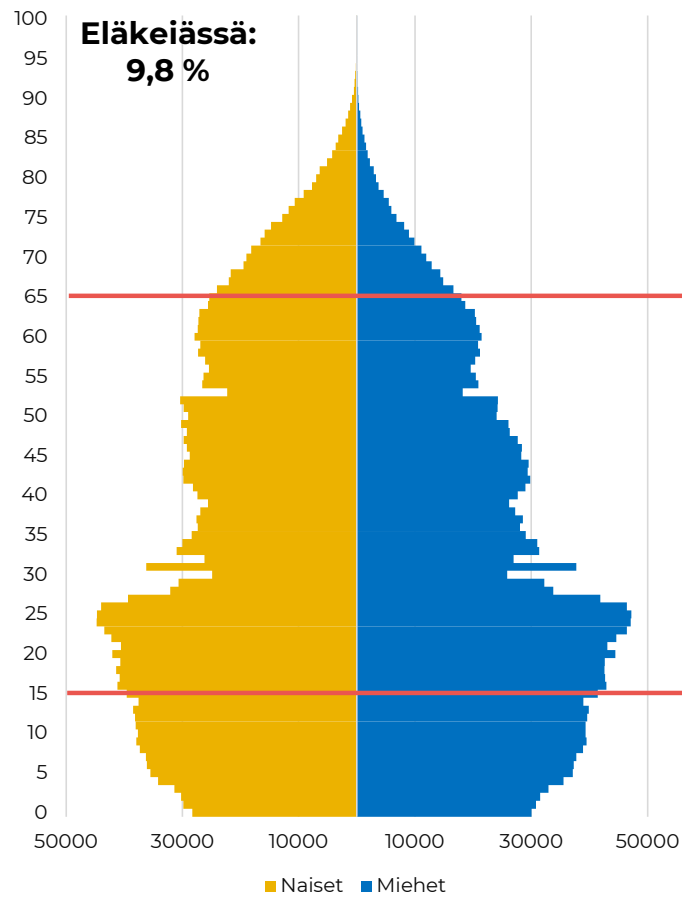

Yli 85-vuotiaat , muutos 2021-2040

2. Väestö ikääntyy: erot väestörakenteessa

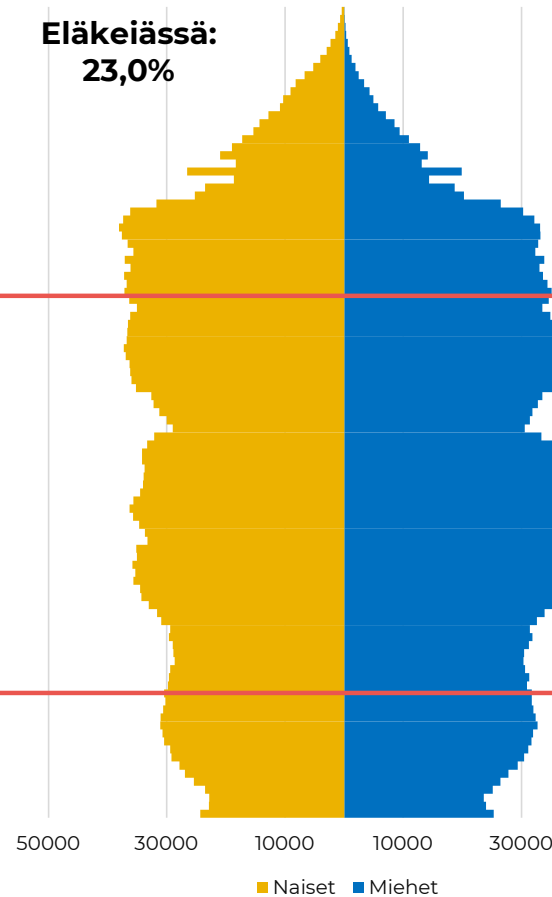
Väestöpyramidi 1972

Eläkeiässä:
9,8 %

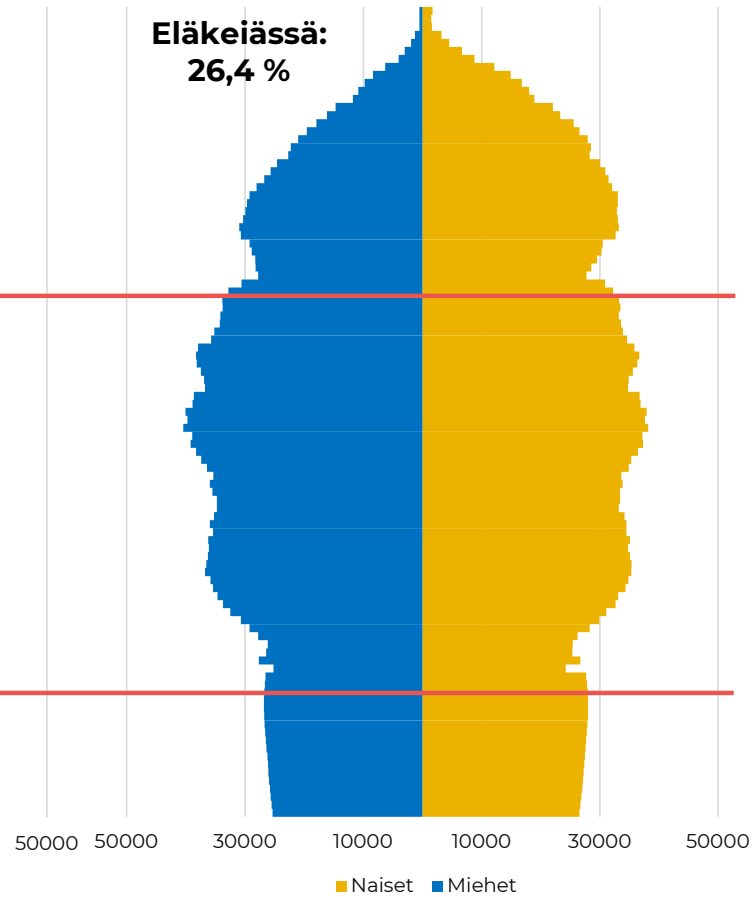
Väestöpyramidi 2021

Eläkeiässä:
23,0%

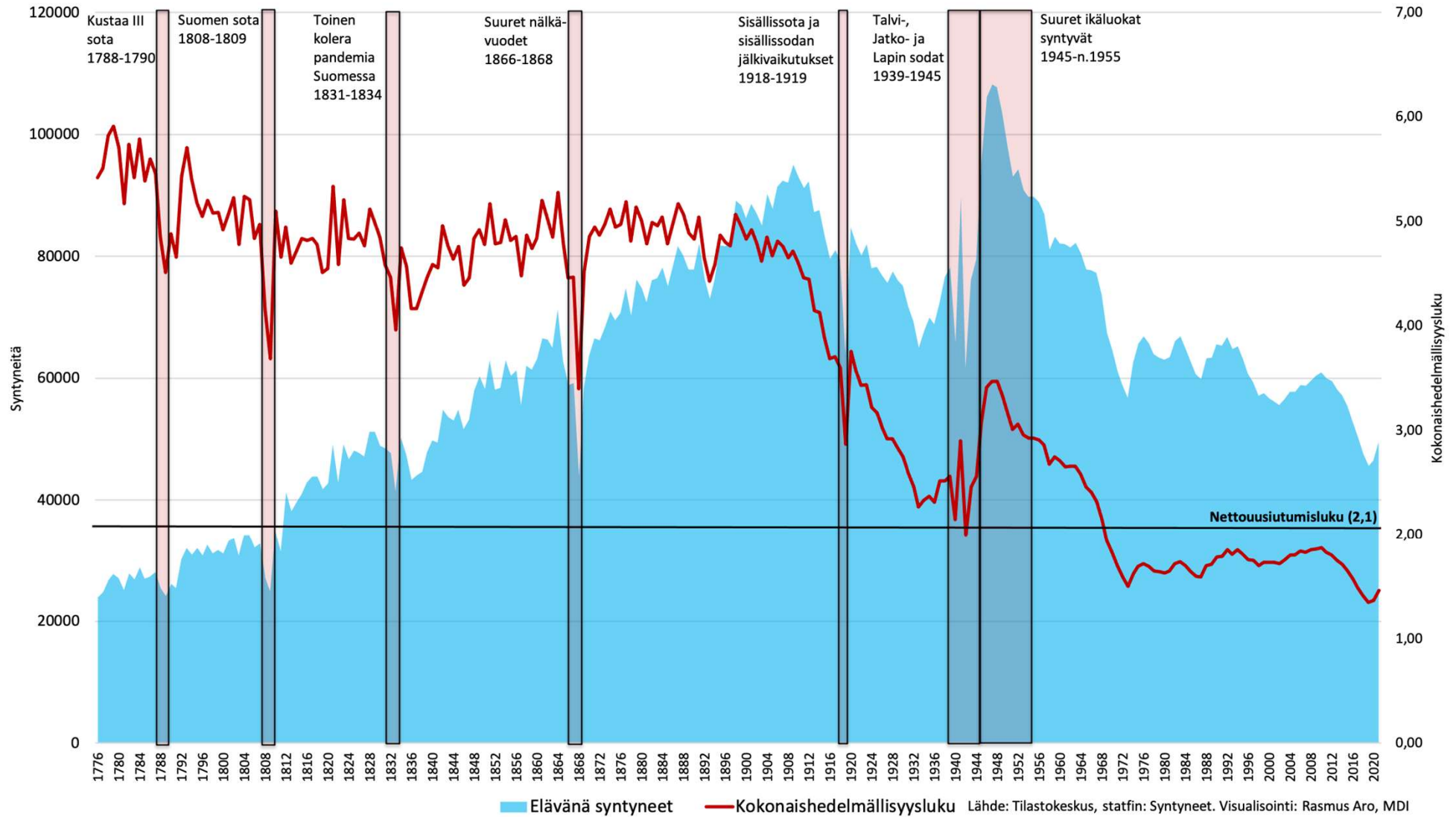

Väestöpyramidi 2040

Eläkeiässä:
26,4 %

Elävänä syntyneet ja kokonaishedelmällisyyden kehitys 1776-2021

3. Lasten määrä vähenee: Syntyvyyden voimakas lasku heijastuu kaikille alueille

- Suomen kokonaishedelmällisyysluku laski Pohjoismaiden keskitasosta 2010-luvun alussa kaikkien Pohjoismaiden 250 mittaavuoden matalimmalle tasolle vuonna 2019 ja uudelleen vuonna 2022.

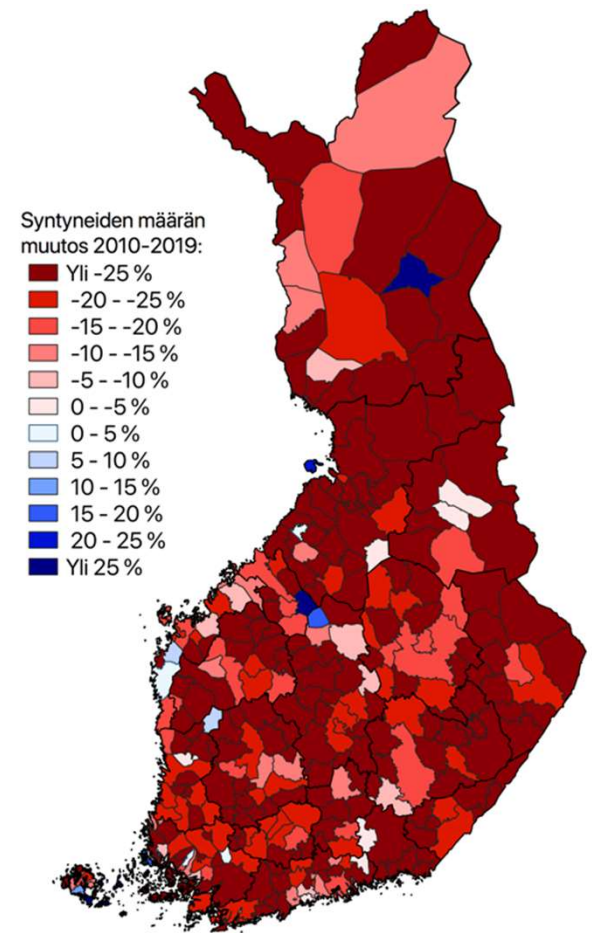
→ Syntyneiden lasten määrä vähentyi noin 60 000 lapsesta 45 000 lapseen 2010-luvun aikana.

→ Hedelmällisyysluku laski 28 prosentilla.

Syntyvyys laski käytännössä kaikkialla Suomessa, katsomatta alueen sijaintiin, väestönkehitykseen, tyyppiin tai väestörakenteeseen.

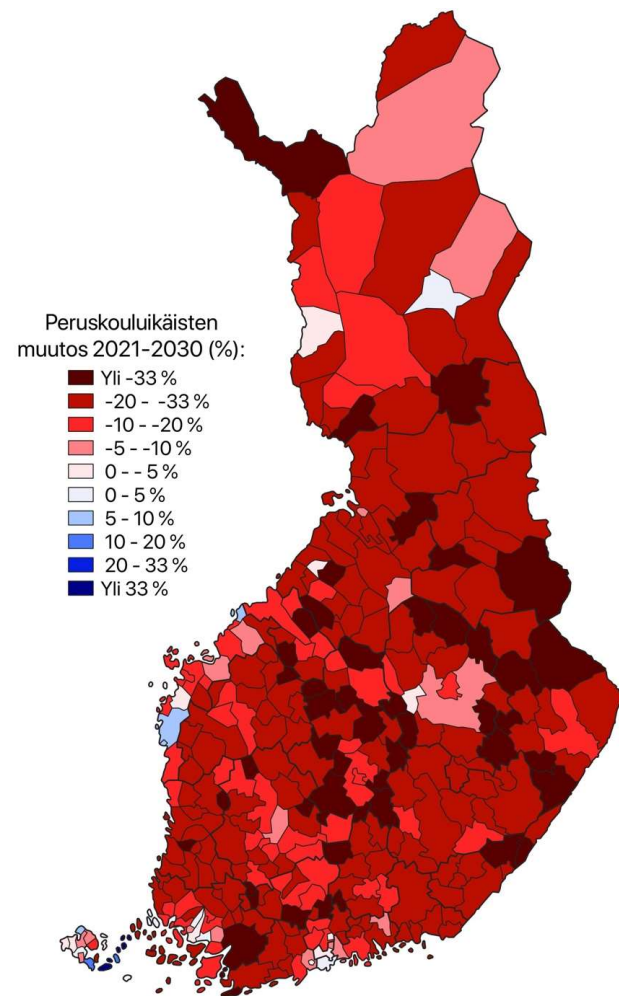
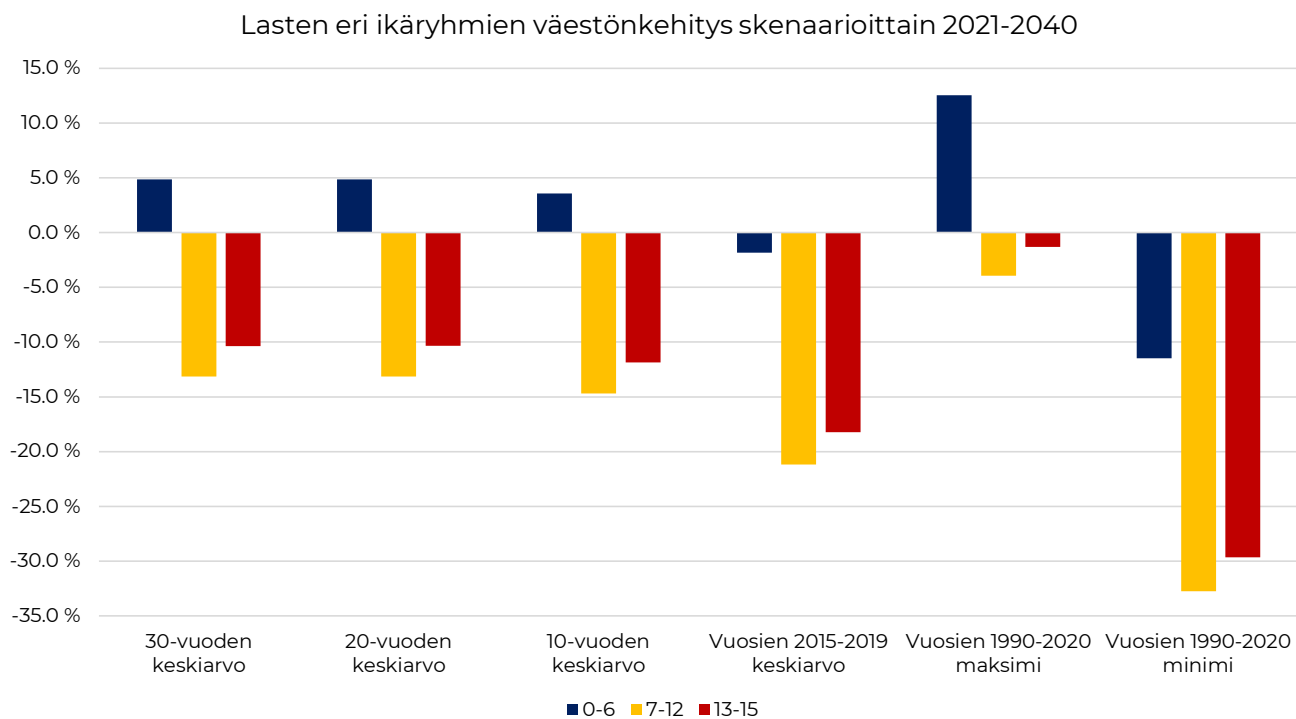
Syntyvyys laski etenkin kotimaisissa kieliryhmissä, mikä korostaa vieraskielisten lasten osuutta.

Haastavinta kehitys oli kunnissa, joissa syntyvyyden laskun lisäksi muuttoliike siirtää nuorta väestöä muuhun maahan.

Syntyneiden määrän muutos 2010-2019
Lähde: Tilastokeskus, statfin: väestörakenne

3. Lasten määrä vähenee: murros peruskouluissa 2020-luvulla

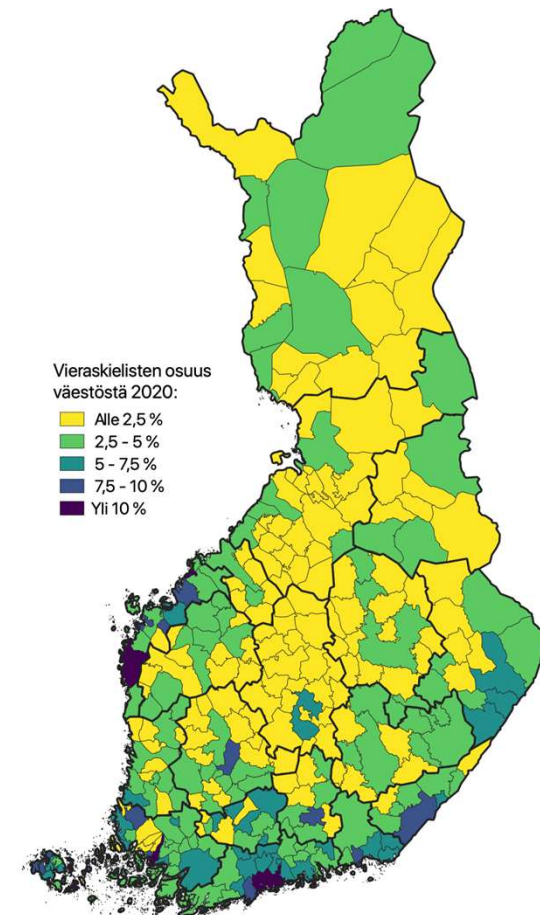
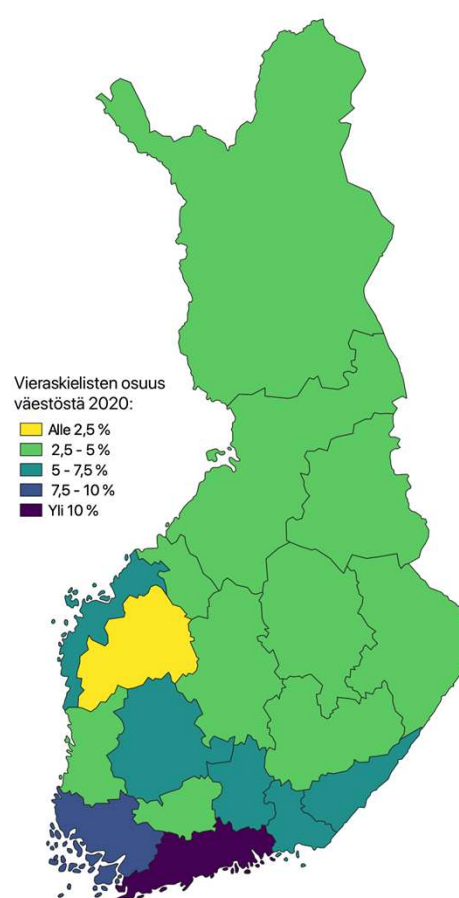
**7-15-vuotiaiden kehitys
2021-2030. Lähde: MDI:n
kansallinen ennuste 2022**

4. Suomi kansainvälistyy: Myöhässä, mutta nopeasti

- Vuonna 1990 Suomessa asui 25 000 vieraskielistä (0,5 prosenttia väestöstä).
- **Vuonna 2022 Suomessa asui jo 496 000 vieraskielistä (8,5 prosenttia väestöstä).**

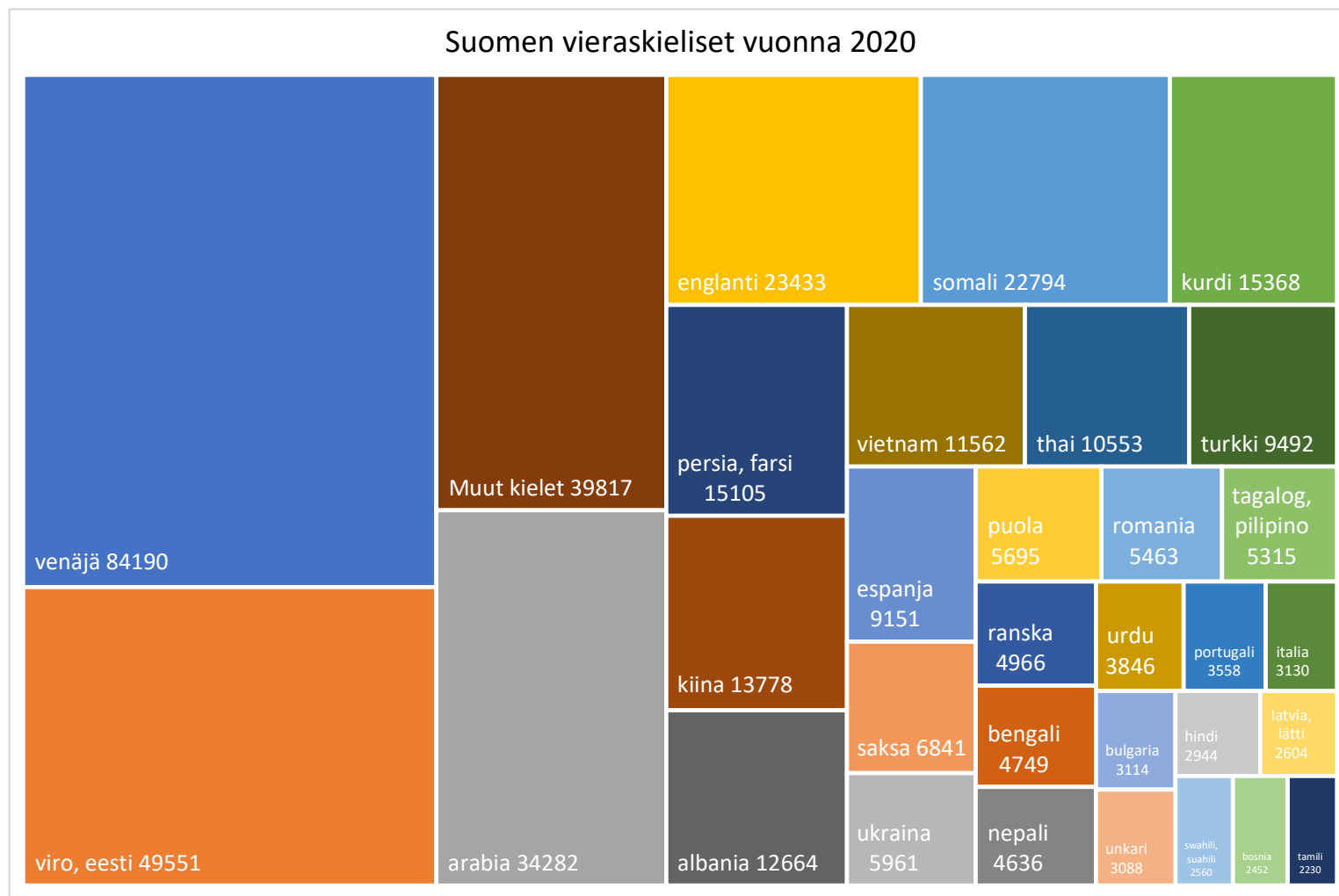
Epätasainen jakauma:

- Osassa kuntia ei *de facto* ole vieraskielisiä (Merijärvi: 3 vieraskielistä).
- Pääkaupunkiseudulla yli viidesosa väestöstä on vieraskielisiä.
- Yksittäisissä kaupunginosissa yli puolet väestöstä on vieraskielisiä.
- Vieraskielisten kasvua suurissa kaupungeissa selittää etenkin maahanmuuton kohdentuminen. Pääkaupunkiseudulla myös maan sisäinen muuttoliike kasvattaa vieraskielisten määrää.

Lähde: Tilastokeskus: väestörakenne tietokanta

Vieraskielisen väestön rakenne on moninainen

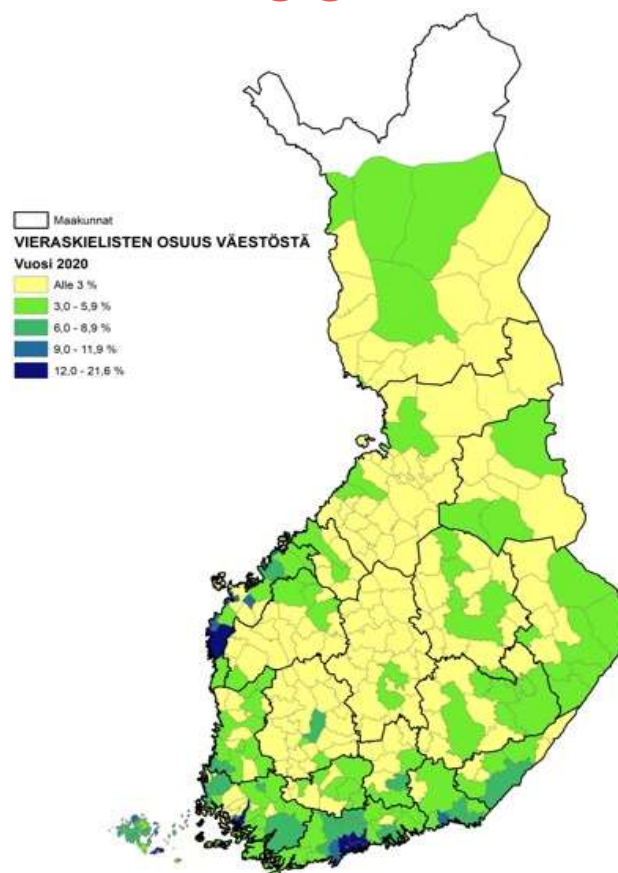

Lähde: Tilastokeskus: väestörakenne tietokanta

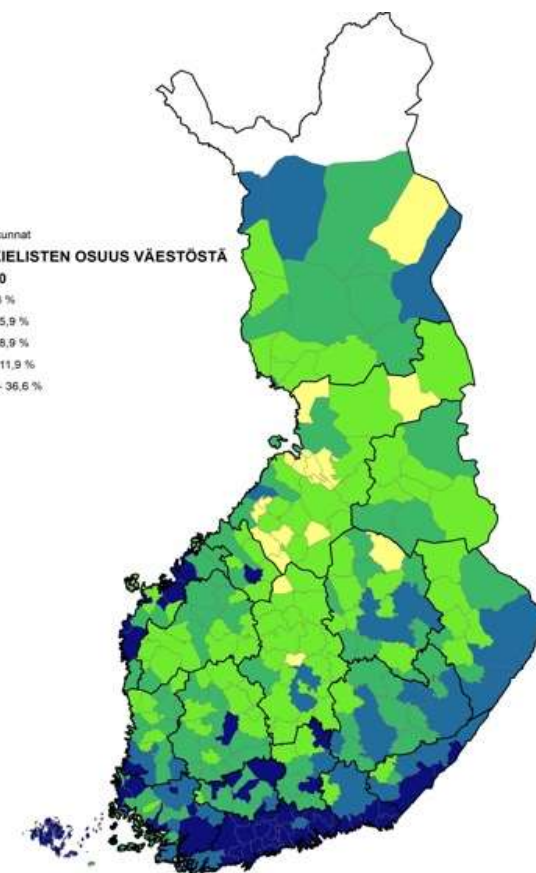
4. Suomi kansainvälistyy: Tuleva kehitys

- **2010-luvun maahanmuutolla vuonna 2040 Suomessa asuu noin 960 000 vieraskielistä** (17 prosenttia väestöstä).
- Vieraskielinen väestö kasvaa kohtuullisesti jopa ilman ulkomailta tulevaa muuttoliikettä nuoremman ikärakenteen takia.
- Aiemman kehityksen ja kansainvälisten esimerkkien perusteella alueiden väliset suuret erot säilyvät tulevaisuudessa.

→ Missä kohtaa vieraskielisistä puhuminen lakkaa olemasta mielekästä?

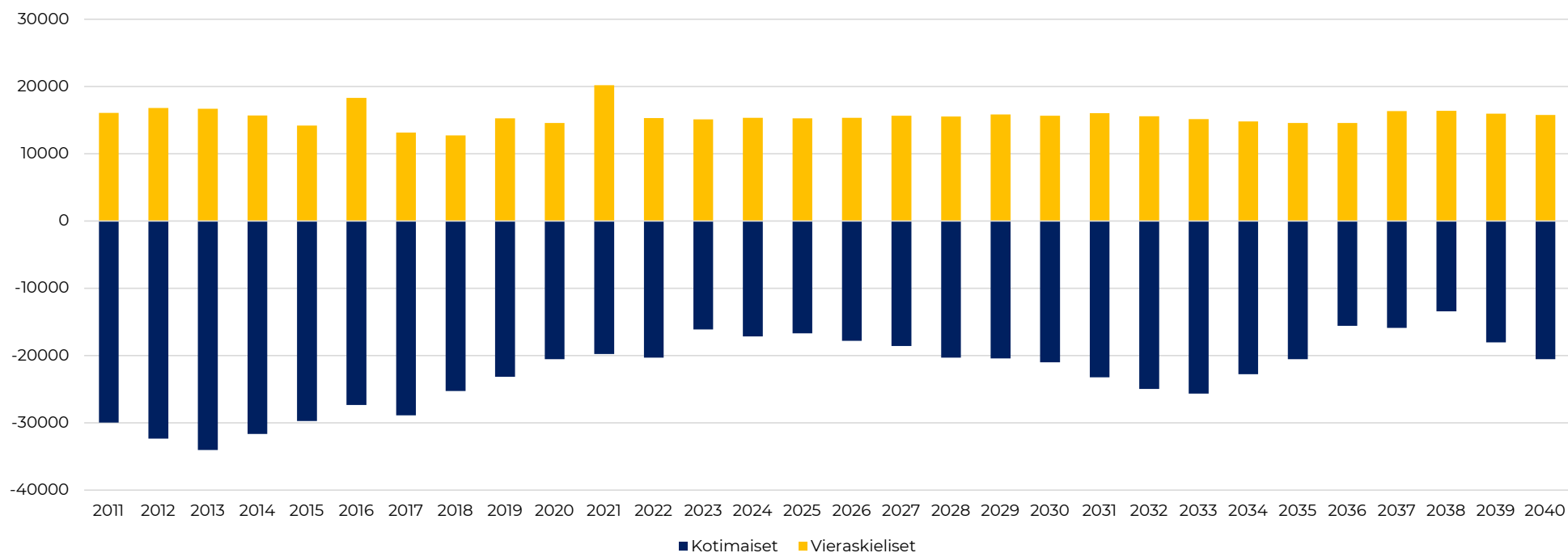
**Vieraskielisiä väestöstä
vuonna 2020**
Lähde: MDI väestöennuste

**Vieraskielisiä väestöstä
vuonna 2040**
Lähde: MDI väestöennuste

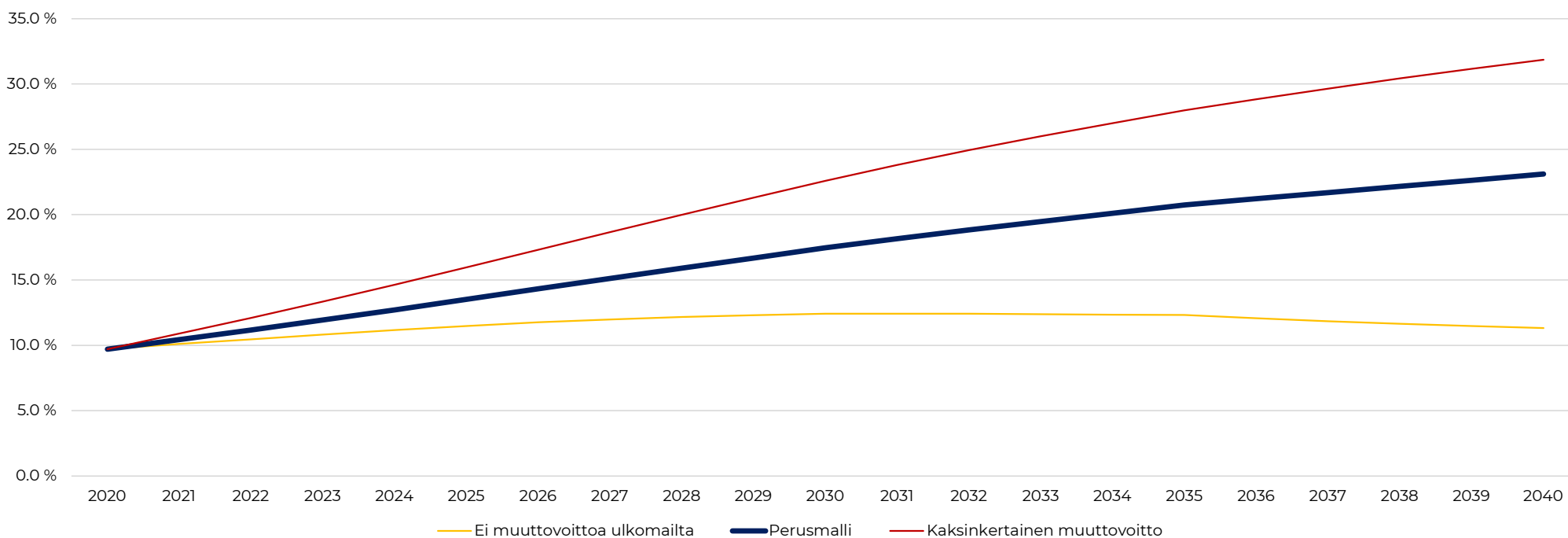
4. Suomi kansainvälistyy: Työikäistä väestöä kasvattaa vain maahanmuutto

15–64-vuotiaan väestön kehitys

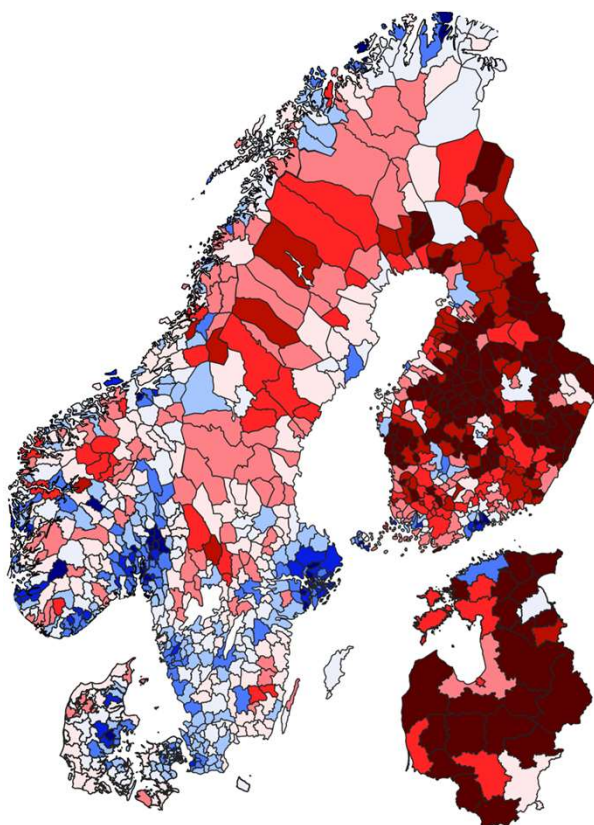

4. Suomi kansainvälistyy: Vieraskielisten lasten osuus korostuu voimakkaasti (syntyvyyden laskun takia)

Vieraskielisten alle 15-vuotiaiden osuus alle 15-vuotiaista

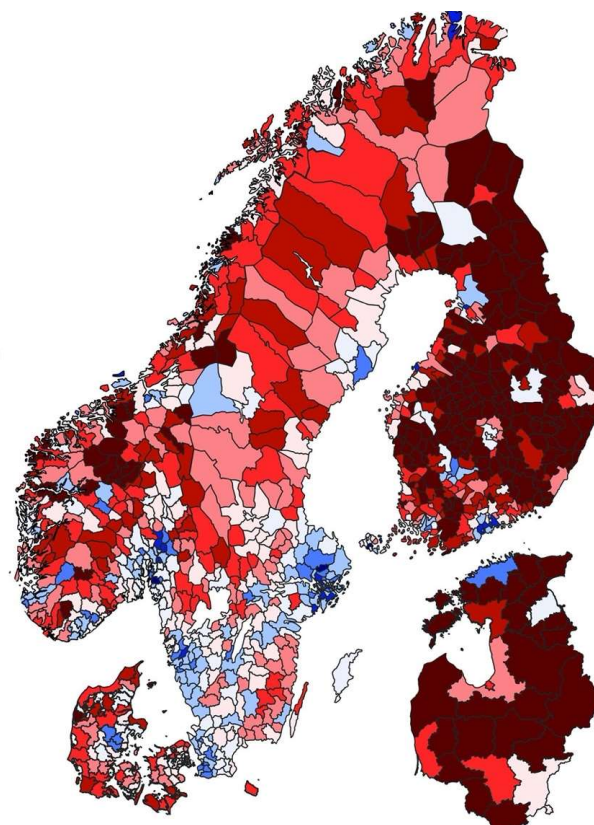
Bonus: Suomi jää jälkeen muista Pohjoismaista

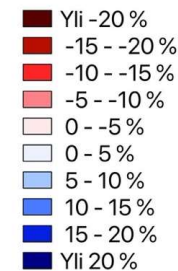
Ennustettu alueellinen
väestönkehitys (%)
Baltiassa ja Pohjoismaissa
2020-2040:

**Ennustettu koko väestön kehitys
lähialueen maissa
2020-2040**

Ennustettu työikäisen
väestön (15-64-vuotiaat)
muutos 2022-2040:

Lähteet:

Suomi: MDI:n vuoden 2022
väestöennuste; Ruotsi: SCB,
Tanska: DST; Norja: SSB;
Viro: Eesti statistika;
Latvia & Liettua: Eurostat

**Ennustettu työikäisen väestön kehitys
lähialueen maissa
2020-2040**

Muuttuva yhteiskunta

Neljä väitettä tulevan kehityksen vaikutuksista yhteiskuntaan

- 1.IDENTITEETIT MUUTTUVAT PELKÄN VÄESTÖ- JA ALUEKEHITYKSEN SEURAUKSENA**, esim. maahanmuuttajaidentiteetit, alueidentiteetit, asumisen ja perherakenteiden erot jne.
- 2.KEHITYS HAASTAA KANSANTALouden RAKENTEITA**, miten järjestetään nykyiset yhteiskunnan toiminnot ja kasvava palveluntarve ”pysähtyneellä” työvoimalla?
- 3.SUOMI ERILAISTUU**, alueiden, asukkaiden ja edellytysten perusteella.
- 4.SUOMI ERIARVOISTUU ILMAN MERKITTÄVIÄ TOIMIA**, tulojen sijaan eriarvoistuminen alueen perusteella.

- **Maahanmuuton painoarvon ja vieraskielisen väestön kasvu moninaistaa väestönrakennetta.**
Suhteellinen vaikutus voi olla suurempi Helsingin seudun ulkopuolella, vaikka määrällinen kasvu painottuu Helsingin seudulle.
 - **"Maahanmuutajaidentiteettien" moninaistuminen:**
toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajien osuus kasvaa - kuinka kauan on mielekästä puhua maahanmuuttajataustaisista?
 - **Suurissa kaupungeissa koko ikänsä asuvien osuus kasvaa** - maalta muuttaneiden osuus vähenee. Miten alueelliset identiteetit muuttuvat?
→ Paikkariippumattomuuden merkitys tässä?
 - Perherakenteiden monipuolistuminen, sinkkotalouksien merkityksen kasvu
 - Iäkkään väestön painoarvon kasvu: moninaistuvat iäkkään väestön identiteetit?
- **Kasvaako alueiden väliset identiteettierot entisestään eriävän väestönkehityksen seurauksena?** Jos kasvavat tämä ruokkii myös poliittista polarisaatiota.

Muuttuvat identiteetit

- **Väestönkehitys haastaa kansantalouden kehityksen.** Haasteena voimakkaasti ikääntyvä väestö + ja stagnaatio työikäisen väestön kehityksessä. Suomi on demografiselta kilpailukyvyltään jäljessä Pohjoismaita.
 - **Velkakeskustelu säilynee** - voidaanko tulevilla ikärakenteella tuottaa keskeisimmät palvelut ilman lisävelkaa tai merkittäviä menojen leikkauksia?
 - Työvoiman tarve voi myös haastaa hyvinvointivaltion palveluiden toteuttamista. Etenkin sote-palveluiden tuotto nykyisellä työvoimalla haasteena.
- Velkaantuminen vai *austerity*? Muita vaihtoehtoja?
- **Jos leikataan niin mistä?** Vaikutukset yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen, sosiaaliseen pääomaan ja luottamukseen, koheesioon jne?

Kansantalouden Haasteet – Kansalais- yhteiskunnan haasteet

- **Vaikka Suomi keskittyy, tämä ennemmin erilaistaa kuin samankaltaistaa Suomen eri alueita, asumisen ja elämisen ympäristöjä jne.**
- **Demografisen rakenteen erot kasvavat** - kuntien, hyvinvointialueiden ym. edellytykset toimia erkaantuvat.
- Kasvun ja supistumisen erot voimistuvat: taantuvat alueet uhkaavat taantua entistä enemmän, kasvavat alueet kasvavat entisestään.
- Erilaistuvat kaupungit/kaupunginosat?
 - Heijastevaikutuksia esimerkiksi asuntomarkkinoille, koulutukseen, tulevaisuuden suunnitteluun jne.
 - **Tulevaisuudessa vielä nykyistä vahvemmin pois aluesokeudesta alueiden erilaisuuden huomiointiin.**

Erilaistuva Suomi

- **Jako "voittajiin ja häviäjiin" voimistunee.** Taantuvat kehityksen vaikutukset korostuvat entisestään. "Alueiden kosto" voimistuu?
 - **Voimistuva segregaatio suurissa kaupungeissa; ongelma kasvaa ilman merkittäviä toimia.**
 - Koulutuksen epätasa-arvo korostunee tulevaisuudessa: kaupunki - maaseutuerot; kaupunginosien väliset erot
 - Alueiden kuntien kyky tuottaa palveluita eriytyy (jo pelkkä työvoiman saatavuus haasteena). **Siirtymä entistä vahvemmin myös palveluiden näkökulmasta eriarvoiseen Suomeen.**
- **Aiempaa eriarvoisempi maa ilman toimia (ja mitä toimia)?** Miten käy perinteisesti vahvan sosiaalisen pääoman?
- **Muuttuuko suomalainen "yhteiskuntasopimus"; reilusta ja mahdollisuuksien tasa-arvon tarjoavasta yhteiskunnasta?**
- **Hyvinvointivaltion legitimizeetti?**

Eriarvoistuva Suomi

Omat ydinnostot tulevista haasteista

Suomen hyvinvointivaltio rakentui 1970-luvun väestörakenteelle (suuri työvoima, matala työttömyys, matala eläkeikäisen väestön osuus). Mitään näistä tekijöistä ei enää ole olemassa.

→ Pystyykö tämä instituutio uudistumaan? Jos ei, mitä tilalle?

Muuttuuko suomalainen ”yhteiskuntasopimus”; reilusta ja mahdollisuuksien tasa-arvon tarjoavasta yhteiskunnasta (ja onko tätä edes olemassa)?

→ Millainen on vuoden 2040 suomalainen yhteiskuntasopimus?

Eriarvoistumisen kasvu yhteiskuntaluokan sijaan asuinpaikan, etnisen taustan ja koulutustaustan perusteella. Ilman toimia nämä erot tulevat korostumaan entisestään.

→ Onko meillä mahdollisuutta (ja halua) vastata näihin haasteisiin demografisen ja taloudellisen rakennemuutoksen paineessa? Mitä toimia tarvitaan?

Lopuksi

Ohessa oleva kuva selittää
Suomen ikääntymistä (ja
syntyvyyden laskua)

Kuva kertoo myös
suomalaisen yhteiskunnan
onnistumisesta

Miten tämä onnistuminen
säilytetään myös
tulevaisuudessa?

